

tzeko, joan den mendekoak: Arakistain'en "Gau-illa" eta Oloriz'en "Pamplona".

Onenbestez esana dago, noski, nolakoa den agertzen asi zaigun "lorategi" au. Esana dago, gaiñera, ez genduela orrelakorik eta orrelako zerbaiten premia larrian geundela. Irakurlearentzat gaiñera, edozein irakurlerentzat gero, ariña da, atsegiña, nai badu an-emenka, iñon luzaroan gelditu gabe, miazka dezakeana, erle urduriaren antzera. Ez du ikusiko, bear bada, bi liburu oen launa sailen taxua zernola sortu den (lorategirik geieneak bestela bereziak agertu oi dira, abezez ala mendeka), baiña orrek ez du axola andirik oriek irakurtzen ar dezakean atsegiñerako.

Bilzailleak, luzeago naiz laburrago, aditzera ematen du idazle baikoitzaren bizitza eta nortasuna. Zuzen eta egoki, noski. Alaz guztiz, nik ez dut uste Unamuno eta Baroja, iñondik ere, eta orobat orien gizaldikoek, "la reacción contra el Tratado de París" (I, 9 or.) direnik: egijune orren ondorengo Espaiña'ri eragin nai ziotela, bai, egia da; ez, ordea, pakea orren kontra mintzatu zirenik, orrenbeste aleman Versailles'koaren kontra nabarmendu ziren bezala. Ez dut ere uste Baroja'z esan ditekianik, I, 189-an biltzailleak dion bezala: "Se le considera como el más importante de la llamada generación del 98". Orrela izango da, agian, zenbaitentzat; ez, seguru aski, geiententzat.

L. M.

ANTONIO ZAVALA, S. I. *Bosquejo de historia del bersolarismo.*
(37). 1964.

Lenengo aldiz biltzen da bertsolaritzaren kondaira, liburu batean. Ondo eta berri ugarirekin lortutako alegiña. Erderaz idatzia da. Baiña, ala ere arrera ona merezi du euskal kontuko gauzak erderaz iskribatuak gustatzen ez zaien artean ere.

Bertsolaritzari buruzko berriak lenengo aldiz idatzi zuan Iztueta gandik asi, 1801, ta 1936-ra arteko berriak dakarzki bat-bateko bertsolaritzarenak. Eta Independentziako gerrate eta Fernando Amezketarra-gandik Txirrita-ra arte, karlisten denborako gerretatik "bertso-paperak" edo "Bertso-berriak" orrien garaitik zear bertsolaririk nagusien zeaztasunak emanaz Xenpelar, Bilintx, Iparragirre, Udarre-

gi, Pello Errota, Otaño ta abar. Iztueta, Gorosabel, Manterola, Etxegaray eta abarren iritzi eta jardunak bilduaz.

Lastima bertsolaritzak neurri, puntu, egikera eta orrelako gauzetan dituan legeen aipamen bat ez egitea. Orri gutxitan gauza asko eman zezazkean lege-muga oiek ezagutzen ez dituzteneri, eta liburuak asko irabaziko zuan.

Edozelan ere, gai onetzaz egoan utsunea aundia zan eta naikoa ondo bete du Aita Zavalak. Izan ere, orretara nekez arkituko zan bera baiño aukerakoagorik. Ainbeste urtean bertso biltzen ibiltzeari probetxu ederra atara dio kondaira au osotzeko. Bildutako bertsoak ezagunak ditugu "Auspoa" liburutegian argitaratzen dijoan liburuetatik, ta biziki estimatzen dugu bere lana.

Donostiako "Altos Estudios Vascos" (E.U.T.G.) deritzaien unibersitario etxean eman zituan lau itzaldi oñarri arturik egindako liburua da eta aisa irakurtzen da. Aita Onaindiak argitaratu duan *Gure bertsolariak* (euskeraz au) enziklopedi erako liburuarekin batean, bertsolaritzari dagokiona oso ondo betetzera dator. Lege ta gaiñerako abururik —bertsogiñari buruz— jartzen ez duelako edo zer esan askotatik libratu da. Bertan agertzen diran iritziak mendeak zear bertsolaritzari buruz izan diranak adieraziak besterik ez dira, eta beretatik libre arkitzen da egillea.

Errez eta gustora irakurtzeko eran dago. Ta bertsolaritzaren kondairari ez-ezik euskal literaturaren kondairarentzat ere eskeintza ederra dakar, bestelako kondairarako dakarrenagandik aparte.

Bertsolaritzak, gaur, bere literatura berezi bat eukitzeaz gaiñera, euskerarentzat iñor uste zuan baiño ongarri geiago dakar. Eta, sasi-literatura zala uste zutenak ere txapela kendu bearrean daude gure bertsolarien aurrean, izkuntza zarra benetan maite badute beintzat. Erbeste ta erriko seme askori entzun izan diogu euskerak ez duela ezertarako balio eta obe dala baztertu. Ta, orain, bertsolaritza gaitik amaika erdeldumen agoetatik entzutera eldu naiz euskeraz jakin naiko lukeela bertsolarieri aitzearren.

Beraz, datoztela orrelako liburuak. Beti lagunduko digute euskeraren inguruko giroa obetzen, gaixo dagoan izkuntzaren arnasaren alde.

J. SAN MARTIN.

